

Hvem var Lars Olsen Hoff ? ~ om tyven fra Vega ~

Linn Moan.

Min farmor Gudrun Pettersen i Tromsø var tippoldebarn av en mann ved navn Lars Olsen Hoff, og hennes mor og morfars familie trodde fult og helt på at gamle Lars Olsen Hoff var fra Røros. Å nøste opp dette skulle så vise seg å bli ei mer fargerik historie enn vi kunne ha klart å dikte selv.

Avdøde Johan Hauan, søskenbarn av min farmor, og tippoldebarn av Lars, jobba med saken i 7-8 år, og løste saka tilslutt. Æra for å ha løst mysteriet med hvem Lars Olsen Hoff var, skal i helhet tilfalle han og noen av de ansatte på Statsarkivet i Trondheim. Ved SA i Trondheim fant de nemlig ingen Lars Olsen dømt i tidsrommet 1798-1800, men de oppdaga luringen Lars Jacob Nilsen ...

Lars Jacob Nilsen ble født 1781 av foreldre Nils Mortensen og hustru Else Johanna, Kolstad på Vega. Ved dåpen hans i 1781 var en av fadderne Ole Mortensen, trolig en onkel. Lars hadde flere søsken (6 som jeg vet om), alle yngre enn han. Lars sin mor var død før 1801, trolig en gang etter 1785 da Lars sin bror Nils ble født.

I 1801-folketellinga for Vega, Kolstad Gård finner vi at Nils Mortensen var 48 år, gårdbruker og bonde. Kona Pernille Eliasdatter var 30 år. De hadde barna Nils (16), Dorte (6), Siri (3), Mortina (3) og Elen (1).

Flere av Nils og Pernilles slektninger var bosatt på gården i 1799 og vitna i saken mot Lars.

Dette er et utdrag av rettsaken mot han, men vitneforklaringene er ikke tatt med, da det ville bli svært mye å ?oversette? til leselig skrift. Det er Tor L. Larsen ved Statsarkivet i Tromsø som har stått for oversettinga av rettssaka.

Jeg har avskrift av store deler av saken mot Lars, men tar bare med de grove trekk her. Jeg har også kopier av originalene som er oversatt her.

Saka varte fra 16. september 1799 til 23. oktober 1799 på Borgerleiet Steenøen i Brønnøy.

Lars Jacob Nilsen oppga å være 18 år og født på gården Kolstad. Han sa at han hadde bodd hjemme hos faren fram til forrige vår. Han ble konfirmert "afvigte aar".

Den første gang han begikk tyveri sa han var forrige års høst da han en natt mens han enda så det brant lys i stuen hos skipper Elias Larsen Wægsteen, ved å stå på ei tønne uttok vinduet på hans stabur, gikk inn derigjennom, og med en Beitel som han førut hadde tatt i smien på Wægsteen oppbrekte ei kiste og derav tok en del sølvpenge, som han ikke talte. Han tror det var omtrent 60 riksdaler, samt 13 i Banco-sedler og to ducater. For dette tyveriet hørte han at Erik Jørgen Johansen Bø ble misstenkt og "actioneret".

"Afvigte" vinter straks etter at folket var reist til fiskeriet sa han at han ei natt tok ut vinduet på et kammers på Kaalstad gård. Huset tilhørte Arent Amundsen. Der brukte han en beitel til å brette opp Arents kiste og stjal derfra endel penge, som han ikke talte. Han vet likevell at det var ikke fult 200 riksdaler. Disse pengene sa han at Arent Amundsen fikk tilbake kort tid før han rømte bort, omtrent 14 dager før siste pinsefest, bortsett fra 16 a 20 riksdaler som han gjemte og tok med seg da han ved dette tyveriets oppdagelse rømte bort.

Lars hadde med seg Arents pung med penge til Rørøen for å kjøpe et gevær hos Schanche, men Schanche trodde ikke at Lars selv eide så mye penge og tok dem fra han. Han slo så alarm om det.

For å unngå følgene av tyveriet, stjal Lars en båt fra Hans Olsen Wægsteen, og reiste til Brønnøysund. Der fikk både han og båten frakt til Trondheim. Der solgte han båten på Nærøysund til en soldat for 2 riksdaler.

I de første avhørene sa han at etter 14 dager i Trondheim fikk han skyss med ei jekt til Bergen. Der ble han i ca 3 uker. Deretter fikk han skyss med ei jekt fra Troms til Krogøen, Ørlandets fogderi, hvor han forlot jekta og kjøpte seg en båt. Han reiste nordover, men tok seg god tid.

Den 7. september kom han så til gården Ulvingen på Vega. Han skjulte seg på markene til natta kom, og gikk så inn i Grel Olsens stabur, der nøkkelen sto i døren. Der brakk han opp ei kiste og tok 5 rigsort i penge, 1 sølvskje, noen treskjeer og 1 hornskje. Derfra gikk han til Ole Haagensens sjøbod. Han brakk opp noen bord på veggen og kom seg inn der. Han tok herfra 1 kagge sirup, noen mark tobakk, og en "Bouttellien" (bottelje=ei nesten kulerund glassflaske med en kort, smal hals) brennevin. Han drakk av brennevinet til han ble "beskienet" og slo deretter sund bouttellien. Deretter gikk han til en høylåve og la seg. Han mista der de stjalne pengene ut av lomma.

Søndag 8. september reiste han fra Ulvingen til Vega-landet og la der båten ved ei elv. Han gikk så på land og skjulte seg. Mens han var på land kom Povel Olsen Ulvingen m.fl. og fant båten og ei lita bomme han hadde levnet der. De tok med seg båten og bomma til Rørøen.

Lars holdt seg deretter i skjul på markene og levde kun av litt tørrfisk han også hadde tatt på Ulvingen.

14. september gikk han så fram til Ole Nilsen Sva for å lete etter mat. Han tok der ut et vindu til et kammers, men gikk ikke inn. Han tok kun de ting han fant i vinduet; et par sølvspenner, 1 tinnbolle, et par kammer og en knapphullsøks. Knapphullsøksen hadde han senere kasta bort, mens det øvrige ble levert tilbake etter pågripelsen.

Søndag 15. september ble han pågrepet av lensmannen i en høylåve på farens gård Kolstad. Han hevda at verken faren eller andre på gården viste om at han var der. Hans hensikt hadde hele tida vært å få stjålet seg litt mat og en båt og så reise nordover til fiskeværene der. Han hadde lett etter båt og mat på gårdene Wicha og Flea uten å finne noe.

Etter mange spørsmål tilsto han at de 2 ukene han i tidligere avhør hadde oppgitt å være i Trondhjem, reiste han i stedet gjennom innherred og Merager over til Jamtland i Sverige. Der truet de han med å bli arrestert fordi han ikke hadde pass, og derfor returnerte han snarest til Trondhjem.

Videre tilsto han at han forrige vinter hadde brukket opp og stjålet en del mat fra Ole Nilsen Sveas matkiste som sto klar i fjæra for å taes med på fiske. Maten tok han med hjem og skjulte den for å spise den i smug.

Han tilsto og at han av og til tidligere ha stjålet litt mat til eget bruk, uten å kunne si hvor eller når, da han mente det var ubetydelig.

Han forklarte seg også i forbindelse med andre tyverier av båter som han skulle ha stjålet for å bruke til å reise nordover, andre småting, sølv og penger som tidligere ikke hadde blitt nevnt i saka. Noe hadde han gravet ned, og som siden ble funnet.

Han tilsto videre at det første han hadde stjålet var i fjor da han gikk til konfirmasjon. Da hadde han 3-4 netter brutt seg inn i Elias Larsen Wøgsteens brygge og stjålet alt mulig fra satteng, luer, tobakk, silketørkler, sølv, spiker, rom og penger. Disse tingene skjulte han hjemme i marka, men da han ble redd for å bli avslørt tok han og søkket dem ned i Sveavannet. Disse tingene ble aldri funnet.

Det finnes mye nevnt som han tilsto å ha stjålet, og det er utallige ganger han var på tyveraid! Han påsto at faren og de andre hjemme på Kolstad var totalt uvitende om at han stjal.

Det står mot slutten av avskrifta;

"For øfrigt paastoed han at hands forældre (les; far og stemor) altiid har været uvidende om hans tyverier, og var meget dierv og frimodig, ligesom han icke andsaæ det for ilde giort..."

Da Lars ble tatt hadde han gravet seg ned i høyet på låven for å skjule seg, og da han ble tatt inn i stua til faren, gråt faren og forsikret at han ikke vista at sønnen hadde vært der. Det virker som om retten satte lit til farens utsagn.

Dommen ble å forvises i to år til et fiskevær i Tromsens Fogderi, og deretter også å erstatte de bortstjalne gjenstander og penger. Til Elias Larsen Wægsteen; 136 rd 4 sk, Povel Olsen Ulvingen; 2rd, Ole Haagensen Ulvingen; 6 rd 4 sk, Arent Amundsen Kaalstad; 34 rd, Ole Nilsen Svea; 12 sk. I tillegg måtte han dekke saksomkostninger og utgifter til sin egen arrest. Med andre ord; et betydelig beløp!

Det er tydelig at Lars ikke umiddelbart tilsto alt han hadde gjort, og at han forandra forklaring og tilføyde ting etterhvert som retten konfronterte han med stadig nye ting som var forsvunnet i området. Og når retten til og med beskriver han som temmelig arrogant og uten anger, sier det ganske mye om denne frodige 18-åringen fra Vega.

I 1801-folketellinga var Lars Jacob Nilsen i tjeneste hos sorenskriver Hammer på Storsteinnes i Tromsø.

I militærrullen for 1801, Finnes, Tromsøysund, sto det en Lars Olsen, 20 år, som dreng hos Johannes Hansen. Han var født i, og utvist fra Brønnø til et fiskested her nord under sorenskriver Hammers tilsyn. Det kan se ut som om han hadde sonet 1 år, og så var blitt plassert som dreng på Finnes. På legderullen har det stått Mortensen, og så ble det strøket over og skrevet Olsen. "Denne person er herdømt til et af Fiskerlejene i Tromsø, og har nu til denne Tid tient et helt Aar hos Sorenskriver Hammer, men er nu Tjeneste til ... fornævnte (Det var altså hos Johannes Hansen).

Han hadde altså skifta navn en gang etter januar/februar 1801 da folketellinga var foretatt, og før militærmanntallet var skrevet. Lars sin far hette Mortensen, så det virker som om han først hadde tenkt å ta det, men at han så ombestemte seg og tok navnet Olsen i stedet. Kanskje han ville skjule sin fortid så godt som mulig, og at Mortensen da ville blitt for gjennomskuelig?

I ?sjeleregisteret? for 1815 står det at på gården Straumen (Strømsbukta) på Kvaløya bodde det en Lars Olsen, født 1785. Han var i tjeneste hos Henning Junghans. Dette var trolig vår Lars.

18. september 1823 fikk Lars sønnen Hans Olai Hansen Hoff. Han var enda ikke gift med barnemora; Martha Malene Hansdatter fra Finnland/Ekkernes i Tromsøysund. Dette er første gang vi ser at Lars også bruker navnet Hoff.

23. november 1823 gifta Lars og Martha seg i Tromsø. Det var kun hennes far som ble oppgitt ved vielsen. Han var 37 år og bosatt i Tromsø, hun var 24 år.

Senere fikk de barna Christian Fredrik Heggelund (6. mars 1825), født på Marisletta i Balsfjord, Martha Bergitte (30. april 1829), født på Ekkernes i Balsfjord, og Søren Hagerup (16. august 1832), født på Ekkernes i Balsfjord.

Lars døde 27. mars 1841, 60 år gammel. Han var bosatt på Ekkernes i Balsfjord, og skrevet som Lars Olsen Hov ved sin død.

Skiftet etter Lars ble holdt på Ekkernes i 1841. Alle de fire barna var nevnt (to av dem møtte fram), men kona var ikke skrevet som arving, så trolig var hun allerede død. Det sto oppført diverse eiendeler, hus, båter, fiskeutstyr, skinn, verktøy, husgeråd etc. Dog var gjelda var større enn formuen, og boet var derfor falitt.

For å prøve å se Lars i lys av de opplysninger vi har funnet om han, så har han nok ønsket å slette alle spor av sin utrolige fortid, for på den måten å få ei mer stabil og normal fremtid. Han var over 40 år da han gifta seg første gang, kanskje tok det så lang tid å tilbakebetale de relativt store summene han skyldte? En dreng tjente neppe mye på den tid vil jeg tro.

Siden hans egne etterkommere trodde han kom fra Røros, så hadde han nok ikke bare skaffa seg nytt navn, men også dikta opp et nytt fødested. Alt for å slette sine spor. Vi kan jo bare lure på om han noen gang fortalte si egen kone hvem han egentlig var...?